

Eynşteynin 5 ən sevimli kitabı

Bəzi kitablar Eynşteynin düşüncəsinə və nəzəriyyələrinə həlledici təsir göstərib

Albert Eynşteynin böyük kitabxanası vardı və o, coşğun kitab oxucusu idi. Görkəmli fizikin özü etiraf edib ki, bəzi kitablar onun düşüncələrinə ciddi təsir göstərirlər. O, bir qayda olaraq fəlsəfə və elm kitablarını üstün tutardı. Buna görə də bir çoxları tərəfindən tarixin ən parlaq zəkalarından biri hesab olunan Albert Eynşteyn təsadüfən ortaya çıxmamışdı. Elm adamı tarixin böyük mütəfəkkirlərindən çox şey öyrənib, bu, onun həvəslilə bir oxucu kimi böyük iştahasında və geniş kitab kolleksiyasında öz əksini tapıb.

"21-ci əsr üçün Eynşteyn" kitabının müəllifləri məşhur alimin kitabxanasını təsvir ediblər. Redaktorlar Peter Qallison, Gerald J. Holton və Silvan S. Şveberin yazdığına görə, "kitabxanada dövrün əksər yaxşı kitabları vardı" və kolleksiyanın böyük hissəsi alman dilində idi. Kitabxanada adları olan müəlliflərə misal kimi Boltzmann, Buşner, Fridrix Hebbel, Haynenin əsərlərinin iki nəşri, Helmholtz və Humboldt göstərmək olar. Kitabxanada həmçinin İmmanuel Kant, Gotthold Lessing, Nitsşe və Şopenhauer kimi filosofların da əsərləri vardı.

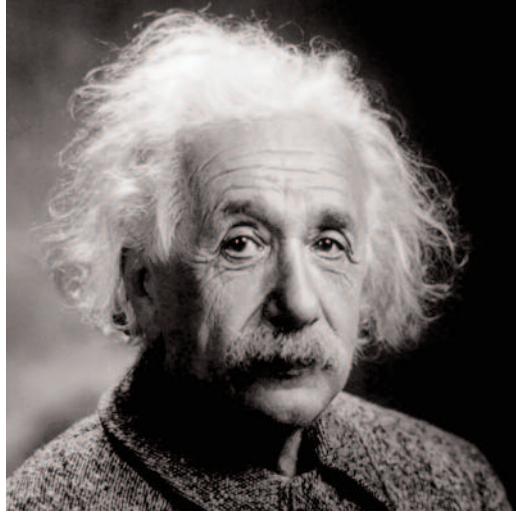
Bəs Eynşteynin ən sevimli kitabları hansılar idi? Böyük ehtimalla bu sualın cavabı yoxdur, amma biz nisbilik nəzəriyyəsinin yaradıcısının təkrar-təkrar qayıtdığı kitabların hansılar olduğunu bilirik.

Onun ən sevimli beş kitabını təqdim edirik.

"Hisslərin analizi" - Ernst Max

Eynşteynin özünün yazdığına görə, 19-cu əsrdə yaşamış avstriyalı filosof və fizik nisbilik nəzəriyyəsinin inkişaf etdirilməsi üçün ona çox böyük təsir göstərmişdi. "Hisslərin analizi" əsərində Max insan hissələrinin sürüşkənliyi və eynonun dəyişkənliyi barədə yazıb.

Maxın əsərində həmçinin Nyutonun zaman və məkanla bağlı nəzəriyyələri tənqid edilir, bu, Eynşteynə öz düşüncələrini formalaşdırmaqda

ilham qaynağı rolunu oynamışdı. Faktiki olaraq Eynşteyn Maxdan götürdüyü hipotezi - ətələtin iki obyekt arasındakı qarşılıqlı əlaqədən doğduğu fikrini - "Max prinsipi" adlandırmışdı, Eynşteyn bu fikrə çox böyük dəyər verirdi.

1915-ci ildə Moritz Şlikə yazdığı məktubunda Eynşteyn nisbilik nəzəriyyəsinə ortaya çıxaran düşüncələrinə hansı yazıçıların təsir göstərdiyini açıqlamışdı:

"Sənin çox düzgün şəkildə gördüyün kimi bu düşüncə trendi (pozitivizm), xüsusilə E. Max və hələ də Hyum mənim çalışmalarıma böyük təsir göstərirlər, Hyumun dərk etmə ilə bağlı traktatını mən nisbilik nəzəriyyəsinin ixtirasından əvvəl böyük coşğu və heyranlıqla oxumuşdum. Əgər bu fəlsəfi əsərlər olmasaydı, mən çox güman həll yolunu tapa bilməzdim".

O, bu məktubunda Ernst Max və Devid Hyumun əsərlərinin onun düşüncəsinə böyük ilham verdiyini açıqlayıb açıqlamağına, amma bu da məlumdur ki, illər keçəndən sonra Eynşteyn Maxın əsərlərini və xüsusilə pozitivizmi (teologiya və metafizikanı inkar edən məntiq əsaslı fəlsəfi

ideyanın məzhi bu idi ki, hər bir rəşional iddia elmi cəhətdən təsdiqlənə bilər və "pozitiv" bilik təbii fenomenə və onun xüsusiyyətlərinə əsaslanaraq rədd etmişdi.

"Don Kixot" - Migel de Servantes

Eynşteynlə birgə çalışan Leopold İnfeld "Sorğu" adlı avtobiografiyasında onun Servantesin cəngəvarlıkdən bəhs edən "Don Kixot" əsərini necə böyük məhəbbətlə oxumasından yazıb:

"Eynşteyn köynəksiz və pijamasız yatağına uzanar və gecə lampası ilə "Don Kixot" oxuyardı. Bu onun ən sevdiyi kitab idi və o, onu istirahət etmək üçün oxuyardı..." "Etikalar" - Barux Spinoza

Barux Spinoza 17-ci əsrdə yaşamış yəhudi əsilli holland filosofu idi, onun əsərləri Maarifçilik və "İncil" in müasir tənqidinə yol açmışdı. Spinozanın "Etikalar"ı Qərb düşüncəsində fundamental əsərlərdən biridir, əsər etik və məqsədyönlü həyata dair instruksiya verməklə yanaşı, reallığın və kosmologiyanın bütöv şəklini verir. Kitab insan xilqətlərinin Tanrının "formaları" olduğunu deməklə, Tanrını təbii nizam kimi təsvir edir. Spinozanın fikrincə, baş verən hər şey Tanrının təbiətindən doğur.

Spinozanın "panteizmi" Eynşteynin dünya barəsindəki ruhani görüşlərinin bir parçasını əhatə edirdi. O, bir dəfə Rabbi Herbert S. Qoldşteynə belə demişdi:

"Mən insanlığın əməllərinə və tələsinə görə narahat olan Tanrıya deyil, özünü bütün mövcudluqla harmoniyada tapan Spinozanın Tanrısına inanıram".

"İnsan təbiəti barədə traktat" - Devid Hyum

Eynşteynin özünün etiraf etdiyinə görə, 18-ci əsrdə yaşamış şotland filosofunun elm və insan

təbiəti arasındakı bağlılığı dərk etməkdən ötrü yazdığı kitab ona ciddi təsir göstərmiş.

Hyumun elmi cəhətdən əxlaqi fəlsəfə yaratmaqda müvəffəqiyyəti fiziki cəlb edirdi, çünki kitab metafiziki spekulyasiyadan müşahidə edə biləcəyimiz faktlara istiqamətlənməli olduğumuz deyirdi.

Burada mühüm bir xəbərdarlıq da vardı, Hyuma görə, təkə müşahidə təbiətin qanunlarını qavramağa kifayət etmir.

Bu ipucu Eynşteynin ənənəvi olmayan düşüncələrinin formalaşmasına böyük təsir göstərmişdi.

Yohan von Götenin külliyyatı

Eynşteynin böyük kitab kolleksiyasının böyük bir qismini yəqin, alman müəllif Yohan von Götenin əsərləri təşkil edirdi. Fizik Götenin 36 cildəndən ibarət əsərlərinə, həmçinin 12 əlavə cildə, "Optikalar"ın 2 cildinə (həmçinin Göte və Şiller arasındakı məktub mübadiləsi daxil olmaqla) və "Faust"un bir digər cildinə sahib idi.

Eynşteyndə Götenin büstü də var idi və o, alman dilində danışan köməkçilərinə şairdən siltatlar deyərmiş.

1932-ci ildə Leopold Kasperə yazdığı məktubda o, Göteyə "tayı-bərabəri olmayan, tarixin ən ağıllı və müdrik insanlarından biri kimi heyran" olduğunu yazırdı. O, həmçinin qeyd edirdi ki, "hətta onun elmi fikirləri ciddi yanaşılmaya layiqdir, onun qüsurları isə bütün böyük adamlara xas qüsurlardır".

Əgər sizə dünyanı dəyişdirən alimin sevdiyi başqa kitablar da maraqlıdırsa, deyə bilərik ki, o, Fyodor Dostoyevskinin "Karamazov qardaşları"nı və teosofist Helena Petrovna Blavatskinin mistik traktatı "Gizli İsa"nı oxumağı da çox sevirdi.

Oğuz Ayyaz

